

Bodil Martinsen

Inge Baaring: *Tolkning - hvor og hvordan*. København: Samfundslitteratur, 1992.

På trods af at tolkning siden Nürnberg-processerne efter 2. Verdenskrig og på det seneste med den voksende internationalisering både socialt, politisk og økonomisk er blevet en service, der efterspørges i stadigt stigende grad, har der ikke til dato - eller rettere sagt indtil 1992 - været skrevet noget, der kunne give et samlet billede af denne disciplin. Der har selvfølgelig været skrevet meget om tolkning, men altid kun om del-aspekter deraf.

I 1992 udfyldte så Inge Baaring dette hul med udgivelsen af bogen *Tolkning - hvor og hvordan*. Inge Baaring er selv konferencetolk med stor erfaring fra sit virke i EF-sammenhæng og på det frie marked og samtidig lektor ved Center for Konferencetolkning, Handelshøjskolen i København. Bogen er letlæselig og på grund af det udmærkede stikordsregister nem at finde rundt i. Den henvender sig primært til tolkestuderende og brugere af tolke, men også potentielle tolke og undervisere i tolkning vil kunne have fornøjelse af at læse bogen.

Som tolkelærer kunne man selvfølgelig fristes til at sige, at bogen blot beskriver, hvad vi allerede ved, men bogens fortjeneste er da, at den for det første samler alle disse oplysninger under ét, dernæst at den gør det på en overskuelig og - rimeligt - velstruktureret måde. Dette, sammenholdt med at den også har et pædagogisk sigte, bevirker, at alle, der underviser i tolkning, hermed har fået en god håndbog, som de med sindsro kan anbefale til deres studerende, og dette på trods af - som Inge Baaring pointerer - at det *ikke* er en lærebog i tolkning, men blot en bog *om* tolkning (p. 9).

Inge Baaring forstår at beskrive professionen som noget både spændende og interessant, samtidig med at hun også fremstiller de - ofte - barske realiteter, så ingen, der har læst denne bog og alligevel eller derfor går i gang med en tolkeuddannelse, kan sige, at de ikke var advaret. Enhver nybegynder vil efter at have læst denne bog have en bedre forståelse for de opgaver, der venter, og være bedre rustet til at klare mange af de problemer, som man uvilkårligt kommer ud for som tolk. Jeg skal i det følgende kort omtale - og diskutere - indholdet i hvert enkelt kapitel.

I kapitel 2 foretager Inge Baaring en sammenligning mellem **tolkning** og **oversættelse**. Helt bortset fra, at jeg ikke mener, at man kan tale om fordele og ulemper ved tolkning kontra oversættelse - de anvendes jo i helt forskellige situationer - uden at tale om fordele henholdsvis ulemper *for hvem*, så er det en ganske udmærket karakteristik, Inge Baaring giver af de to kommunikationssituationer. Jeg finder dog anledning til at anholde Inge Baarings bemærkning om, at "målgruppen ofte (er) ukendt" ved oversættelse (p. 14). Det kan selvfølgelig forekomme, men hvis ikke det altid har været, så er det i hvert fald nu god latin ikke at give sig i kast med en oversættelse uden at kende målgruppen. Det er klart, at målgruppen her i mange tilfælde vil være bredere defineret end ved tolkning, og der vil som regel ikke "være ansigter på", men i alle tilfælde vil der være en målgruppe, og skal man lave en perfekt oversættelse, må man kende denne målgruppe.

I kapitel 2 anfører Inge Baaring ligeledes, at tolken såvel ved konsekutiv som ved simultantolkning har den ulempe at skulle gengive dele af en tekst, således at tolken først ved tekstens afslutning får en meningsmæssig helhed ud af den (p. 20). Det fremgår ikke helt klart, hvordan Inge Baaring definerer "tekst", men hvis definitionen er "meningsmæssig helhed", vil jeg mene, at ovennævnte ulempe i realiteten kun gør sig gældende ved simultantolkning. Ved konsekutiv tolkning (såvel dialog- som foredragstolkning) er det i begge tilfælde en - større eller mindre - afsluttet meningshelhed, der skal tolkes, og tolken kender denne, inden han påbegynder selve tolkningen. Dette gør sig helt tydeligt gældende ved dialogtolkning, hvor hver replik nødvendigvis må betragtes som en afsluttet, meningsmæssig helhed, og hvor end ikke parterne ved, hvordan dialogen vil udvikle sig, og som sådan er i samme situation som tolken.

I samme kapitel nævner Inge Baaring som en af fordelene ved tolkning, "at der i reglen tolkes talt sprog og ikke nedskreven tekst" (p. 17). Sammenstillingen er ulogisk, med mindre der med "talt sprog" menes "talsprog" og med "nedskreven tekst" menes "skriftsprog". Jeg vil snarere hævde, at der altid tolkes talt sprog (for så vidt som man tolker det, en given person siger). Dette talte sprog kan så i visse tilfælde være oplæsning af en nedskreven tekst, som f.eks. når taleren benytter et manuskript, eller det kan være spontan/improviseret tale. Beskrivelsen af dette forhold ville have stået klarere, hvis Inge Baaring havde taget udgangspunkt i det i skemaet under udgangssprog anførte karakteristikum for tolkning, nemlig at det drejer sig om "talt sprog (frit formulere ret eller evt. nedskrevet)" (p. 14), hvoraf det jo fremgår, at det drejer sig

om talt sprog = talt tekst, og at denne tekst befinder sig et eller andet sted på en skala, hvor man i den ene ende har rent talesprog og i den anden rent skriftsprog. Der er tale om en glidende overgang; i visse tolkesituationer kan man oven i købet bevæge sig fra den ene ende af denne skala til den anden inden for samme "seance". Det gør sig f.eks. ofte gældende i forbindelse med retstolkning, hvor retten (anklagere, dommere o.a.) repræsenterer det skriftsprogsprægede og sigtede/tiltalte det talesprogsprægede.

I kapitel 3 beskriver Inge Baaring de forskellige **tolkeformer**, det vil sige den konsekutive og den simultane, ligesom hun giver rent praktiske anvisninger på, hvordan man som tolk forholder sig i de forskellige tolkesituationer. Jeg finder her anledning til særligt at fremhæve beskrivelsen af den specielle - sjældent omtalte - form for konsekutiv tolkning, som Inge Baaring kalder "Gorbatjovtolkning", og som består i tolkning af ultrakorte sekvenser, samt at bifalde, at hun gør så meget ud af at fortælle om "hvisketolkning", som ellers i mange tilfælde lever i rimelig ubemærkethed og ikke rigtig tages i betragtning. Med hensyn til dialogtolkning finder jeg det vigtigt, at Inge Baaring - modsat megen anden tolkelitteratur - giver retningslinier for, hvilken tiltaleform tolken skal bruge. Hun anbefaler brugen af 1. person ud fra en betragtning om, at det giver "en langt mere naturlig og direkte kommunikation" mellem parterne, og at tolken herved træder "så meget i baggrunden som overhovedet muligt" (p. 24). Denne fremgangsmåde gør det - for mig at se - også nemmere for tolken at fastholde sin neutralitet.

I kapitel 3 diskuteres også **modersmålsprincippet** (p. 33 ff), det vil sige princippet om, at tolke kun arbejder optimalt fra deres fremmedsprog til deres modersmål. Dette princip anvendes i vid udstrækning ved de forskellige EF-institutioner, ligesom det efterhånden også er ved at vinde indpas i Østlandene. Dog anfægtes det, ifølge Inge Baaring, af en del praktikere, som hævder, at kun ved tolkning *fra* modersmålet sikres fuld forståelse af udgangsteksten og dermed korrekt gengivelse på målsproget, dvs. fremmedsproget. Det er en diskussion, som der selvsagt ikke er nogen konklusion på, og som i hvert fald slet ikke er relevant for det, som jeg vil kalde "det grå tolkemarked" (det vil sige alt uden for EF og de store internationale organisationer), hvor kravene til tolkens fleksibilitet er store, og hvor man i hvert fald som dansker nemt kan risikere ikke at komme til at tolke - hverken fra eller til - sit modersmål, men udelukkende mellem to fremmedsprog. Og i forbindelse med dialogtolkning er det selvsagt heller ikke relevant.

I kapitel 4 forklarer Inge Baaring, hvad man forstår ved en tolks **sprogkombination**. Hun redegør herunder for begreberne “aktivt” og “passivt” sprog, “tolkeretninger” samt betegnelserne A-, B- og C-sprog. A-sproget er modersmålet (eller et sprog på niveau dermed, som der tolkes til), B-sproget er et aktivt fremmedsprog (som der også kan tolkes til) og C-sproget et passivt fremmedsprog (som der kun tolkes fra). Denne redegørelse tager udgangspunkt i den internationale konferencetolkeorganisation AIIC’s bestemmelser, men det er selvfølgelig individuelt, hvorvidt disse bestemmelser følges, og i vid udstrækning afhængig af den enkelte tolks situation og af kravene fra det marked, der i hvert enkelt tilfælde tolkes på. Dette kapitel indbyder til en vis selvransagelse hos potentielle tolke. Selv om man f.eks. taler et fremmedsprog flydende og korrekt, ja endda måske er opvokset som to-sproget, så er det nemlig ikke nødvendigvis ensbetydende med, at man, som mange tror, behersker sproget på A-niveau, og det er heller ikke nødvendigvis ensbetydende med, at man kan blive en god tolk. Også forhold af tolketeknisk art samt andre forhold spiller ind.

Disse “andre forhold” - eller “øvrige krav at stille til en god tolk” - uddyber Inge Baaring i kapitel 5. Det er meget vigtigt, at der gøres så relativt meget ud af at fortælle, at **sprogkundskaber** alene ikke gør det, men at der også skal en god portion **almen viden** til samt viden om, hvor og hvordan man kan indhente **specialviden** - og endelig ikke at forglemme : de rette **personlige egenskaber**. Som et eksempel herpå anføres kravet om en hurtig reaktionsevne (p. 57). Jeg vil dog mene, at “hurtig reaktionsevne” ikke er ensbetydende med at kunne sætte sig hurtigt og effektivt ind i nyt stof, således som det fremstår her, men snarere et spørgsmål om hurtigt at kunne klare eventuelle problemer undervejs, det vil sige under tolkningen. Men det er selvfølgelig også et krav, at man hurtigt og effektivt kan sætte sig ind i nyt stof.

Et af de kapitler i bogen, som jeg gerne vil fremhæve, er kapitel 6. Heri beskrives nemlig **tolkningens etik**, som er et relativt overset - men derfor ikke mindre væsentligt - emne i litteratur om tolkning. Det er væsentligt at få understreget (pp. 59-60), at der rent faktisk findes “love og bestemmelser” på området, samt at få nærmere defineret, hvad tavshedspligten samt kravene om neutralitet og upartiskhed indebærer (p. 60 ff.). Det er også væsentligt, at problemerne med at efterleve kravet om neutralitet og upartiskhed fremhæves. Blot savner jeg en speciel omtale af de problemer, der desangående kan opstå specielt i forbindelse med forretningstolkning, hvor firmaet ofte vil betragte tolken som “firmaets

mand” med de konsekvenser, det kan få for tolken - en problematik som i øvrigt heller ikke nævnes senere i bogen i afsnit 7.1. om forretningsforhandlinger.

I kapitel 7 foretager Inge Baaring en meget grundig gennemgang af det arbejdsmarked og dermed de **beskæftigelsesmuligheder**, der foreligger, samt af de **uddannelsesmuligheder**, der hver især skaber de bedste forudsætninger for at bestride de respektive beskæftigelsesmuligheder. Det er meget instruktiv og spændende læsning - især afsnittene om social og medicinsk tolkning samt om tolkning mellem grønlandsk og dansk - og man får et i alt væsentligt grundigt indblik i de forhold, hvorunder de forskellige tolkeformer udøves, og dermed i en tolks arbejdsbetingelser. Jeg finder dog anledning til at anføre, at vægtningen af arbejdsområderne forekommer lidt skæv; således tildeles “social og medicinsk tolkning i indvandrer- og flygtningesprogene” stor - men dog velfortjent - opmærksomhed, mens der skrives meget lidt om f.eks. “tolkning af forretningsforhandlinger og interviews”, som trods alt også er væsentlige arbejdsområder. Desuden finder jeg, at der i dette kapitel sker en lille brist i den ellers velstrukturerede opbygning af bogen. Afsnit 7.1.3. om uddannelse vedrørende forretningstolkning (pp. 70-71) indeholder en generel gennemgang af tolkeuddannelserne ved handelshøjskolerne i København og Århus og omfatter som sådan også politi- og retstolkning, som først behandles nærmere i afsnit 7.2., og foredrags- og konferencetolkning (i form af konsekutiv tolkning i foredragsform samt simultantolkning i kabine), som først behandles i afsnit 7.3.. Uden i øvrigt at kunne overskue konsekvenserne for de enkelte afsnit ville jeg mene, at et specielt kapitel med overskiften “Tolkens uddannelse” ville være at anbefale. Her kunne man så gå ind og se på, hvor og hvordan man uddanner sig til at bestride de forskellige arbejdsopgaver.

I kapitel 8 ser Inge Baaring på de krav, der kan stilles til bogens anden målgruppe, nemlig **brugerne**, idet hun - med rette - ikke anser tolken for eneansvarlig for, at en given kommunikation bliver vellykket. Mange væsentlige forhold fremdrages, både hvad angår arrangørers, taleres og modtageres adfærd med henblik på at give tolken så gode arbejdsbetingelser som muligt, men kapitlet har den ulempe i for høj grad at koncentrere sig om konferencedeltageres brug af tolke. Der savnes således helt klart nogle retningslinier for f.eks. dommere, anklagere og advokater. Tolkning i retten foregår nemlig ofte under specielt belastede forhold, hvorfor det er vigtigt med “gode råd” til netop denne kategori af brugere. Inge Baaring ønsker egentlig ikke at udelukke denne eller andre bruger-

gruppe(r), idet hun anfører, at hun hovedsagelig vil skildre krav at stille til brugere af tolke ud fra konferencetolkesituation, da disse krav også gælder tolkebrugere i alle de andre tolkesituationer (p. 97). Det faktum, at en meget stor del af tolkemarkedet i Danmark trods alt ligger uden for konferencosalen, og dermed netop er retstolkning, forretningstolkning eller kontakttolkning, kunne nok berettige til en eksplicit fremføring af krav at stille til andre brugere end konferencedeltagere og -arrangører. Det ville f.eks. have været fint med et krav til domstolene om inden retsmødet at udlevere anklageskriftet - når et sådant foreligger - til tolken, som hermed ville kunne yde en bedre præstation i retten. Dette krav skal ses i lyset af, at både advokat, anklager og dommer kender anklageskriftet og sjældent tager hensyn til, at det ikke er tilfældet for tolkens vedkommende. Og det ville f.eks. også have været fint med en påmindelse til anklagere og forsvarere om at ændre taktik, når de procederer. Og hvad med forretningsmanden, der engagerer en tolk, og som glemmer, at en tolk pr. definition er neutral, og således forventer, at tolken ikke tolker de små giftige, ironiske eller sarkastiske sidebemærkninger, som han og kollegaen evt. udveksler under en samtale med en udenlandsk kunde?

I kapitel 9 gennemgås de **regler**, som **AIIC** har fastsat for tolkes arbejdsbetingelser, når der tolkes ved konferencer. Endelig opstiller Inge Baaring i kapitel 10, nogle **perspektiver** for tolkeuddannelsen her i Danmark. Hun mener, at der i takt med det stigende behov for tolkeassistance bør ske en opprioritering af tolkedisciplinen i det danske uddannelsessystem, hvilket jeg som samfundsborger - og tolkelærer - kun kan være enig med hende i.

Til sidst skal anføres, at bogen indeholder en omfattende **litteraturliste** med mange spændende titler... hvoraf dog flest af ældre dato. En forfatter, der savnes, er Daniel Gile, der i 1990 udgav *Basic Concepts and Models for Conference Interpretation Training*. Heri beskriver han bl.a. sin "effort model", som måske kunne have været nyttig læsning for Inge Baaring i forbindelse med hendes beskrivelse (p. 50) af den "flerplansaktivitet", der finder sted i forbindelse med tolkning, og som ifølge Inge Baaring foregår på to planer (tale og lytte) ved simultantolkning, men på tre planer (lytte - lagre - producere) ifølge Gile. Senere taler Inge Baaring dog om en "multi-dimensional aktivitet" (p. 57) uden imidlertid at præcisere antallet og karakteren af dimensionerne. Ligeledes savnes *The Theoretical and Practical Aspects of Teaching Conference Interpretation* (Gran, Laura og Dodds, John (eds.), 1989). I denne bog er nemlig samlet mange af de bidrag om den nyeste forskning og de seneste hold-

ninger til tolkning, som blev præsenteret ved symposiet i Trieste i 1986, hvor tolkning for første gang overhovedet optrådte som selvstændig disciplin. Specielt set i lyset af, at Inge Baaring indleder med en sammenligning mellem oversættelse og tolkning, savnes der også noget litteratur om oversættelse. En titel, der stadig kan anbefales, er *Oversættelsesteori* af Viggo Hjørnager Pedersen (1987), som giver et godt teoretisk og praktisk fundament for oversættelse i bred forstand, inkl. tolkning.

Som **konklusion** på det ovenfor anførte, skal det understreges, at jeg - trods de anførte kritikpunkter - mener, at vi i *Tolkning - hvor og hvordan* har en bog, der burde være obligatorisk læsning for såvel tolke (potentielle, studerende eller udøvende) som for brugere af tolke. Det store spørgsmål i den forbindelse er nok blot, hvordan man får brugerne til at læse den. Derfor skal den måske snarere betragtes som ammunition til dem, der skal ud at tolke, således at de - med bogen i hånden - kan fortælle brugerne, hvordan de skal "opføre sig". Det vil måske især for nybegyndere være en fordel således at have en erfaren og kyndig tolk at støtte sig til i deres krav.

